

auteur meer dan waar gemaakt: Van Rooij heeft veel stof voor verdere discussie aangebracht.

Kees Boersma
Vrije Universiteit Amsterdam

Elsbeth Locher-Scholten en Peter Rietbergen (eds.), *Hof en handel. Aziatische vorsten en de VOC 1620-1720* (Leiden: KITLV Press, 2004) 350 p. ISBN 9067182311

In 2004 nam dr. Jurrien (Jur) van Goor afscheid als universitair hoofddocent in de overzeese geschiedenis aan de Universiteit Utrecht. Gedurende een kwart eeuw belichaamde hij de rijke traditie van de koloniale geschiedschrijving aan de Utrechtse universiteit hoewel de leerstoel van zijn illustere voorgangers – Gerretson, Colenbrander en Van der Wal – in de bezuinigingsjiver van de jaren tachtig sneuvelde. Aan Van Goor is dit boek opgedragen, een bundeling van twaalf opstellen of *case studies* over met name de niet-economische kant van het opereren van de *voc* in Azië gedurende de zeventiende en vroege achttiende eeuw, vakkundig geredigeerd door twee collegae in de overzeese geschiedenis, de Utrechtse Elsbeth Locher-Scholten en de Nijmeegse Peter Rietbergen.

De auteurs zijn allen erkende experts die zich ieder op hun eigen vertrouwde terrein bewegen. Zo schrijft Leonard Blussé over Chinezen op Java, Gerrit Knaap over de Molukken, Heather Sutherland over Makassar, Johan Talens over Banten, Om Prakash over India, Hugo s'Jacob over Cochinchina en Lodewijk Wagenaar over Sri Lanka, om maar enkele in het oog springende voorbeelden te noemen. Tot de verrassende bijdragen behoren Remco Rabens relaas van de economische én politieke ontwikkelingen in Thailand aan het einde van de zeventiende eeuw en Leonard Andaya's verhaal over een vrouwelijke heerser in het streng islamitische Aceh die zich als geduchte tegenspeler van de *voc* ontpopte. Een van de beide redacteurs, Peter Rietbergen, van vele markten thuis, leverde hoofdstukken over de *voc*-relaties in zowel het toenmalige Perzië als Japan. Slechts een globaal onderscheid is aangebracht tussen de diverse *case studies*: zes die zich in de Indonesische archipel afspelen en de overige zes met een locatie elders in Azië. Een aardige biografische schets van Van Goor, met inbegrip van een historiografisch overzicht, werd verzorgd door Elsbeth Locher-Scholten en Luc Nagtegaal en daarmee wordt het boek besloten.

Case studies lenen zich welhaast per definitie tot kleurrijke beschrijvingen en smakelijke details. De grote waarde van dit boek ligt dan ook besloten in de afzonderlijke *case studies*, vaak geschreven met veel gevoel voor humor, niet in een overkoepelende of samenvattende these. Dit boek beoogt een bredere blik te bieden op de *voc* dan een 'vrij beperkt economisch-politieke visie' (p. 3) maar vervolgens wordt meerdere malen duidelijk gemaakt dat de *voc* in eerste instantie koopman was; dit wordt benadrukt in Rietbergens bijdrage over Perzië en zelfs gesteld in de inleiding van de beide redacteurs. Ironisch genoeg wordt juist in een van de meer economisch getinte bijdragen, die van Heather Sutherland over Makassar in de regionale en lokale handelspatronen, naar voren gebracht dat het militaire belang ter plaatse zwaarder woog dan het puur economische. In ieder geval toont het boek aan dat het najagen van de handelsbelangen door de *voc* tot allerlei verwickelingen op andere, ogenschijnlijk daarmee niet gerelateerde terreinen leidde.

Bij studies zoals hier gepresenteerd is natuurlijk het bronnengebruik van groot belang. De meeste auteurs steunen uiteraard zwaar op het immense voc-archief in Den Haag. Twee auteurs – Gerrit Knaap en Hugo s'Jacob – staan expliciet stil bij de valkuilen van een Euro- of zelfs Neerlandocentrische kijk die onherroepelijk aanwezig is in de bronnen. Ze beroepen zich onafhankelijk van elkaar op de rijkdom aan details bij de feitelijke weergave die de informatie betrouwbaar maakt ook al zijn de interpretaties gekleurd. De *bias* heeft ook betrekking op de positie van de voc zelf in de Aziatische economieën. Heather Sutherland herinnert wederom aan de levendige intra-Aziatische handel die geheel buiten de voc om gedreven werd maar hier is het aardig te noteren dat Om Prakash, de enige auteur uit Azië, juist wijst op de unieke rol van de voc: 'the voc was without any question the largest single operator in intra-Asian trade with resources far exceeding those available to any of its rivals' (p. 183).

Een paar tekortkomingen zijn ook het vermelden waard. Het is niet bijzonder elegant dat de algemene inleiding en de biografische schets, letterlijk aan begin en eind van het boek, zich allebei voor een deel richten op eenzelfde thema betreffende de historiografische traditie in de koloniale geschiedenis, met name in Utrecht. Het was beter geweest dit thema één keer, uitputtend te behandelen, of nóg beter: deze beide stukken in elkaar te schuiven. Voorts blijft het de vraag hoe gelukkig men is met een tweetalige bundel (vijf bijdragen zijn in het Engels). Ten slotte is het verrassend in de inleiding een andere invulling van het begrip 'imperialisme in de marge' tegen te komen dan Van Goor zelf in een van zijn meest bekende publicaties heeft aangegeven! Maar dit zijn geen zwaarwegende zaken bij een goed en zeer leesbaar werk, een waardige hommage aan een van de meest innemende overzeese historici van Nederland.

J. Thomas Lindblad
Universiteit Leiden

Peter Boomgaard en David Henley (eds.), *Smallholders and stockbreeders. Histories of foodcrop and livestock farming in Southeast Asia* (Leiden: KITLV Press, 2004) 344 p. ISBN 9067182257

De meest ingrijpende verandering in de landbouw van Zuidoost-Azië van de afgelopen decennia en misschien wel de laatste eeuwen was de Groene Revolutie. Met de introductie van hoogproducerende rassen veranderde de landbouwproductie ingrijpend. Dat is zo'n beetje het bekendste verhaal van de ontwikkeling van de landbouw in Zuidoost-Azië en ontwikkelingslanden in het algemeen. De bundel van twaalf bijdragen plus een inleidend essay van Boomgaard en Henley, voortkomend uit een panel van de EUROSEAS conferentie in Londen in 2001, zet bij dat standaardbeeld twee fikse kanttekeningen. De eerste is de constatering dat de Groene Revolutie geen op zichzelf staand proces was maar alleen was te realiseren dankzij veranderingen, bijvoorbeeld in het landeigendom, die al veel eerder waren ingezet. De drie Franse auteurs die in hun bijdrage de geschiedenis van de rijstproductie in de Mekong-delta van Vietnam doorlopen, laten dit heel duidelijk zien. Een tweede kanttekening is dat de Groene Revolutie zich concentreerde op slechts een paar gewassen, voor de regio Zuidoost-Azië vrijwel uitsluitend natte rijstverbouw, terwijl de landbouwsystemen in deze regio veel gevarieerder zijn. Rijst, zo wordt uit verschillende bijdragen duidelijk, werd en wordt vaak verbouwd in combinatie of in vruchtwisseling met andere voedselgewas-